

muina: mula ~ 'negra' (Ferraz, 79).

Moià, V. *moix* *Moià* és impossible fonèticament l'etimologia que suposa *AlcM* a la capital del Moianès: és sabut que ve de MODILIANUM *Moiàna* (artilleria), V. *mig Moianes*, V. *llana Moiar*, V. *moix Moïble*, V. *moure Moieria*, V. *moix Moïll*, ultracorreció purament gràfica per *mo(h)i Moïment*, V. *moviment (MOURE)* *Moïna*, V. *amoinar Moïny* de *mohi* encreuat amb *castany*

MOIX, nom amanyagador del gat, de creació expressiva, com *mix*, *marruixa* etc. (cf. MIOLAR); almenys en la major part dels casos, les altres accs. i derivats d'aquest mot i arrel, són també usos figurats d'aquella denominació d'animal. □ 1.ª doc.: com a nom del gat, 1805; com a adj. per a 'astut i enganyós', princ. S. XIII.

Ja els diccs. Belv. i Lab. 1840 recollien *móix*, com a variant de *mix* (sense dir que no fos usual en el Princ., ni que estigués antiquat). No cal dir que figura en els *DFgra.*, *DAMen.*, FebrCard. I que el trobem usat en tota mena d'escriptors insulars: «Senyor, jo he vist una rata dins es rebost, y és ben grossa; que me diga on és es *moix*; «és el carro, de Don Cosme... / Y aquest pic du sa senyora, criat, criada... y un *moix*!» (*riguent*), PdAPenya (*IdOr* I, 88, 6); «mos hi abordam, com un *mox* a una rata!», AMAlcover (*BDLC* VI, 65); «si atribueix als *moixos* males qualitats, no és perquè l'interessi combatre-les, cosa que seria follia, ja que cada espècie zoològica segueix la seva fatalitat ---», Ll. Vilallonga (*Bearn*, 5, 54), «Com el ca i el *moix*», Gabriel Cortès (*IdOr* VIII, 8).

Tant arrelat està el mot en els parlars balears, que fins s'hi ha tornat la designació normal i objectiva de la bèstia, que a penes conserva res del seu antic caràcter amanyagador i hipocorístic, sinó que ha tendit a deixar *gat* en la penombra de les expressions en via d'antiquar-se, que convé explicar: en un home de Dejà (1964) creia necessari aclarir, en ensenyar-me «Es Pas des Gat», que es diu «perque hi van es *moixos*»; i un de Costitx, en contar-me que «Es Pou Nou» serveix per tirar-hi «es *mòs* o es *ca*» (1963), revelava la menyspreadora indiferència amb què tracta l'home del camp els dos útils animals domèstics, sense gens de manyaga o afectivitat en l'expressió de l'animaló que li netejava la casa de paràsits i menjança.

Altrament el mot que ens ocupa és comú a totes les Illes Balears, sense exceptuar-ne Eivissa, on s'ha introduït també en el camp de l'expressió translàtica, fent-li significar no sols «gato» sinó també 'borratxo': «chispo» (PzCabr.). No menys a les illes majors, on també es diu *agafar un moix* 'embriagar-se' —«que estàs *moix*?», AMAlcover—, i on pren tota mena d'oficis ergològics i quasi abstractes (*AlcM*, §§ 3-7), entre ells el bossot on l'estalviador i el patró guarden els diners: «(--- los *dóna diners* ---). —Passau, l'amo! —Això és un homo! (*Els guàrdies se parteixen les monedes* ---). Eh, Tomeu? Quina *marrrota* deu tenir! Quin *moix* tan gras! Ple d'uncetes ben compostes!», PdAPenya

(*IdOr* I, 51); també *moixó* l'usen amb aquest sentit: «que un jove que és hereter / d'on onclo que mai va veure / i mos diga que no reia / quan tocava el seu *moixó*? / cantau-me'n una cançó / devers l'oreia!», id. id. (*Po. Pop.*, p. 77).

Camí diferent, més (o no tant) evolucionat com en el Continent, on l'hipocorístic *moix*, també va existir (testimonis Belv. i Lab.), i queda certament amb usos canviats i ja oblidats de llur valor primer; però com a hipocorístic del gat hi ha circulat modernament la formació paral·lela (ben cert més recent) *mix*, o la *mixa*, i les seves combinacions com *marruixa*. *Mix* —que tampoc no és estrany a les Balears—, és comú a Terra Ferma, des del Migjorn fins a l'extrem Nord, encara que en alguns llocs s'hi introdueixi la variant *mixo* (sigui per allargament impressiu o per analogia del plural *mioxos*), i ocasionalment o localment també ací podrà elevar-se fins al nivell designatiu; «tenen un *mišu* picatat ---» ('pigallat') sento al peu del Canigó (La Bastida, 1960); i hi pot arribar també als valors figurats com 'borratxera' (no gaire o gens en l'ús barceloní, on *mix* resta essencialment en el nivell de carfícia verbal o síl·laba aclamadora): «Dihuen és bellíssim home / sols que té lo cap tan flac / (que de tan flac... no se'l troba), / exceptat que té lo *mix*, / cada dia que'l sol ix / lo pobre, lo pobre, lo pobre! / --- y tu, borratxo! ---», romanço (que sembla del S. XVIII i de cap a la Garrotxa, però potser és només parlar antiquat de cap al Penedès), MilàF (*Romllo.*, 510). Altrament remeto a *AlcM* que en dóna abundant informació.

Naturalment no hi ha el més petit dubte ni problema quant a l'origen de les dues variants: són els mots en què s'ha realitzat i concretat la síl·laba *mijš/muš* usada per aclamar o apellar l'animal; i si s'hagués dit seriosament (no ho deu fer així *AlcM*) seria infantil suggerir que vingui «de l'àrab *mešš*», suposant que això sigui àrab, que no figura en els diccionaris; però és ben possible que també ho sigui, car es tracta d'una formació... universal. Curiosos de veure repetir-se exactament la forma balear (i catalana arcaica) en un ambient lingüístic tan exòtic com el del basc: *mox* a Guip. i Biscaia, «palabra que, repetida dos o tres veges, sirve para llamar al gato (Tolosa, Andoain)». Mentre que a Elduaen (a mig camí de Tolosa al límit navarrès) ja designa el gat mateix, com a substantiu (dicc. d'Azkué); però això és el que es fa en guip. i a Andoain, a Mondragon (bisc.) diuen *mix*, *miz* és també biscaí, guip. i roncalès, *bix* en altres llocs de Biscaia, i *mitx* o *miz* en alt-navarrès (Azkué, *Morfol. Vca.*, 498.17).

Pertanyent avui a zones més conservadores, havent-n'hi record en les altres (on lògicament l'hem de creure memòria d'altre temps) i per tota mena de raons, la variant *moix* ha de ser la més antiga, més que *mix*, com ho prova el trobar-la documentada en la llengua medieval i en la dels trobadors occitans. Però en un i altre idioma, ja elevat a la categoria d'adjectiu, i amb sentits metafòrics. El trobem ja en un poeta nostre vellíssim, erudit mestre de trobadors, a princ. S. XIII. Ramon Vidal de Besalú, de llengua provençalat en